

Т.В. Мамчур

Уманський національний університет садівництва

E-mail: mamchur-tv@ukr.net

Стан зелених насаджень в озелененні студмістечка університету та вплив на них змін клімату

Уманський національний університет садівництва бере свій історичний початок створення від Головного училища садівництва, м. Одеса (1844 р.), де готували відмінних садівників. У ті часи заклад оприлюднював отримані результати дослідження про ведення садівництва та розповсюджував отриманий садивний матеріал лісових, декоративних, плодкових рослин, насіння квіткових, лікарських, олійних та інших цінних груп. У 1859 р. у зв'язку зі зміною кліматичних умов заклад із садивним матеріалом рослин, матеріально-технічними цінностями переводять до м. Умань, поруч із дендропарком садово-паркового мистецтва «Софіївка» [3].

За керівництва директора училища, ботаніка, лісівника М.І. Анненкова було відкрито підготовку фахівців в галузі лісорозведення, створено базу «Греків ліс» і «Білогрудівська дача» для навчання й проходження практики. Нині ростуть вікові насадження *Quercus robur* L., *Pinus nigra* J.F.Arnold, яким понад 150 років висаджені ним на території. Їх якісний стан дотепер добрий.

З плином часу асортимент інтродукованих рослин збільшувався з метою вивчення, догляду та використання в озелененні постійно поповнював кількісний склад зелених насаджень. Про це свідчать і архівні документи, фото в музеї історії, літературних джерелах і гербарних зразках, які збережено у фондах гербарію УНУС (УМ). Серед них відмітимо як лісові, так і декоративні деревні й кущові породи, їх сорти, форми.

Спрямовано нашу роботу з метою історичного аналізу вивчення складу вікових зелених насаджень, їх якісний стан на часі змін клімату з глобальним потеплінням, проведення фенології зі збором гербарних зразків. Маршрутним

методом проводили інвентаризацію насаджень згідно з дієвими інструкціями.

Н.П. Голуб та ін. [1] станом на 2009 р. регламентують співвідношення 1:7 представниками Gymnosperms (12,5%) і Angiosperms (87,5%) у зелених насадженнях університету, що зараз дещо переважають голонасінні.

Територіальний розподіл студмістечка із прилеглими навчальними корпусами шести факультетів, гуртожитками, їх доповненням об'єктів садово-паркового мистецтва, зокрема центральної площі, яка віддзеркалює історичну пам'ятку. Архітектурно-художній витвір поєднав природу, архітектуру, пластичність композиційності. Використання в організації простору зелених насаджень змінили вигляд навчального закладу, внесли у твори садово-паркового мистецтва естетичну та емоційну своєрідність [2].

В умовах стану зміну клімату нашої території, і вплив його на зелені насадження як прямо, так і непрямо обумовлені діяльністю людини, що породжує зміни у складі глобальної атмосфери й накладається на природне коливання клімату, і спостерігається протягом порівняльних періодів часу.

Стан зелених насаджень *Picea abies* (L.) H.Karst. центральної частини території, з віком понад 140 р., за останні три роки деякі почали втрачати життєздатність. Так, восени 2022 року видалено дві рослини, стан незадовільний (рис. 1.).

1913 р.

2019 р.

2022 р.

2022 р.

Рис. 1. Зелені насадження центральної площі університету.

Зазначимо, що територія центральної площі університету яка прилегла до входу в НДП «Софіївка» НАНУ є закритою для руху автомобілів і зберігає більш рекреаційне призначення, і убезпечує рослини через шкідливі викиди.

Площа містить кілька зон зі створених композиційних рішень, які у

минулі часи мала назву «Дендрарій»: I – куртина з влаштованим стягом; II – символ університету (МАФ Alma-Mater) з рядовими зеленими насадженнями; III – рядові насадження, солітери та живопліт на прилеглій території до корпусу №1 факультету агрономії та плодоовочівництва, екології та захисту рослин; IV – поодинокі біля кафедри лісового господарства; VI – рекреаційна зона мініпарку. Наводимо перелік таксонів зелених насаджень в табл. 1.

Таблиця 1

Таксономічний склад зелених насаджень¹

Родина, рід, вид	К-сть, шт.	Вік, років	Зона	Якісний стан
1	2	3	4	5
Gymnosperms				
Cupressaceae				
<i>Juniperus sabina</i> L.	більше 100	від 20 до 35		добрий
<i>J. sabina</i> 'Blaue Donau' L.	7	15		добрий
<i>J. virginiana</i> L.	1	35		добрий
<i>Thuja occidentalis</i> L.	25	30		добрий
<i>T. occidentalis</i> L. f. 'Columna'	10	30		добрий
<i>T. occidentalis</i> f. 'Globosa' L.	2	20		добрий
Taxaceae				
<i>Taxus baccata</i> L.	2	27		добрий
Pinaceae				
<i>Abies alba</i> Mill.	1	9		добрий
<i>Picea abies</i> (L.) H.Karst.	7	140		добрий, незадовільний
<i>P. pungens</i> f. 'Glauca'	5	35		добрий, задовільний
<i>P. glauca</i> (Moench.) Voss. 'Conica'	4	25		добрий
<i>Pinus nigra</i> J.F.Arnold	4	150		добрий
<i>Pseudotsuga menziesii</i> (Mirb.) Franco	1	45		добрий
Angiosperms				
Berberidaceae				
<i>Mahonia aquifolium</i> (Pursh) Nutt.	12	10		добрий
Buxaceae				
<i>Buxus sempervirens</i> L.	більше 100	70		добрий, задовільний
Cornaceae				
<i>Cornus alba</i> L. f. 'Argenteo-marginata'	2	12		добрий
<i>Cornus mas</i> L.	2	40		добрий
Fabaceae				
<i>Laburnum anagyroides</i> Medik.	2	17		добрий
<i>Gymnocladus dioica</i> (L.) K.Koch	2	100		добрий, задовільний
Fagaceae				
<i>Fagus orientalis</i> Lipsky	1	60		добрий
<i>F. sylvatica</i> 'Asplenifolia'	1	35		добрий
<i>F. sylvatica</i> 'Atropunicea'	1	35		добрий
<i>Quercus macranthera</i> Fisch. & C.A.Mey. ex Hohen. × <i>Quercus alba</i> L., сорт Комарова	1	22		добрий
Hydrangeaceae				
<i>Deutzia scabra</i> Thunb. f. 'Pplena'	2	10		добрий
<i>Philadelphus coronarius</i> L.	2	10		добрий
Oleaceae				
<i>Forsythia europaea</i> Degen & Bald.	2	10		добрий
<i>Fraxinus excelsior</i> f. 'Pendula'	1	12		добрий
<i>Syringa persica</i> L.	2	25		добрий, задовільний

¹ Таксономічна приналежність звірена за міжнародною базою біорізноманіття GBIF [4]

<i>Syringa reticulata subsp. amurensis</i> (Rupr.) P.S. Green & M.C. Chang	1	45		добрий, задовільний
Paeniaceae				
<i>Paeonia × suffruticosa</i> Andrews	5	15		добрий
Rosaceae				
<i>Amelanchier ovalis</i> Medik.	1	15		добрий
<i>Prunus serotina</i> Ehrh.	1	25		добрий
<i>Prunus triloba</i> Lindl.	2	12		добрий
Sapindaceae				добрий
<i>Acer campestre</i> L.	1	30		добрий
<i>Acer platanoides</i> L.	3	80		добрий
<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	1	110		добрий
Ulmaceae				
<i>Ulmus parvifolia</i> Jacq.	1	130		добрий
Tiliaceae				
<i>Tilia cordata</i> Mill.	15	80		добрий, задовільний

Слід зауважити, що історичні насадження в усі роки існування зберегли життєздатність, утворюють репродуктивні органи і їх стан добрий. Станом на 2022 р. відмічено у *Gymnocladus dioica*, *Aesculus hippocastanum* всихання нижніх гілок, ймовірно каштану ще й спричиняє шкоди каштанова міль; у *Tilia cordata* виявлено ураження стовбурів грибковим захворюванням, а на листках гали шкідника; в *Acer platanoides* «чорна плямистість листків» викликана *Rhytisma acerinum* (Pers.) Fr. Тому, деяким відмітили стан і задовільний.

Отже, студенти зі спеціальностей 091 Біологія, 205 Лісове господарство, 205 Садово-паркове господарство у вивченні курсу ботаніка, лісорозведення, лісова таксація, декоративне садівництво мають живий природний матеріал для опису таксонів, еколого-біологічних особливостей, проведення фенологічних спостережень і зробити аналіз якості стану та впливу змін клімату.

Список літератури

1. Голуб Н.П., Ішук Л.П., Величко Ю.А. Декоративні рослини Уманського державного аграрного університету. ДЕРЕВА, КУЩІ, ЛІАНИ : монографія. Умань: ВІЗАВІ, 2009. 207 с.
2. Кравцова, І.В. Садово-паркові ландшафти як об'єкти рекреації і туризму / І.В. Кравцова // Природа Західного Полісся та прилеглих територій. Збірник наукових праць Волинського національного університету ім. Лесі Українки. [Редкол.: Ф.В. Зузук та ін.]. Луцьк, 2012. № 9. С. 124–128.
3. Уманський національний університет садівництва. Сторінки історії університету. ТОВ Логос. Київ. 2019. С. 15–17, 25.
4. Global Biodiversity Information Facility. URL: <https://www.gbif.org/uk/> (дата звернення 18.11.2022)